

Explicitná analýza ochrany osobných údajov pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti v intenciách práv a povinností pacientov

Alena Krunková¹
Diana Treščáková²

¹ European Information Society Institute, o. z., Štítová 1, 040 01 Košice, Slovenská republika; UPJŠ v Košiciach, Právnická fakulta, Katedra ústavného práva a správneho práva; Kováčska 26, 040 75 Košice, Slovenská republika; alena.krunkova@upjs.sk

² European Information Society Institute, o. z., Štítová 1, 040 01 Košice, Slovenská republika; UPJŠ v Košiciach, Právnická fakulta, Katedra obchodného práva a hospodárskeho práva; Kováčska 26, 040 75 Košice, Slovenská republika; diana.trescakova@upjs.sk

Grant: 314011L790

Název grantu: „Priateľské dátové prostredie v zdravotníctve“ OPEVS, operačný program Efektívna verejná správa

Oborové zamčrení: AG – právni vedy

© GRANT Journal, MAGNANIMITAS Assn.

Abstrakt V poslednom období sa čoraz viac pacientov domáha svojich práv pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti. Ide najmä o práva spojené s poskytovaním informácií o ich zdravotnom stave, spôsobe vykonávania medicínskych zákrokov a úkonom a možnostiach liečby a pod. Uvedené súvisí aj s právom pacienta na poučenie ako aj na dôraz kladený na informovaný súhlas pacienta.

Po účinnosti Všeobecného nariadenia Európskeho parlamentu a Rady č. 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, sa k právam pacienta pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti pridali aj nové práva súvisiace s ochranou osobných údajov pacienta, ochranou citlivých informácií o ňom, ako aj jeho rodinných príslušníkov (pri získavaní informácií o rodinnej anamnéze). Autorky článku si uvedomujú, že práva pacienta na ochranu osobných údajov tu boli už aj pred prijatím nariadenia, avšak sprísnením povinností poskytovateľa zdravotnej starostlivosti a sankcií za ich porušenie, sa začal klásť na práva pacienta ako dotknutej osoby väčší dôraz. Aj samotný pacient si uvedené práva uvedomuje a v praxi ich aj vykonáva. V článku sa autorky zamerajú na špecifikáciu práv pacienta na úseku ochrany osobných údajov v kontexte s povinnosťami poskytovateľa zdravotnej starostlivosti. Zmienia sa aj o povinnostiach pacienta vo vzťahu k poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti v súvislosti s ochranou osobných údajov. Predkladaná analýza je jedným z výstupov riešenia projektu a tvorí teoretický základ pre ďalšiu, aplikačnú rovinu riešeného projektu.

Kľúčová slova pacient, poskytovateľ zdravotnej starostlivosti, práva pacienta, ochrana osobných údajov, povinnosti pacienta

1. ÚVODNÝ VSTUP DO PROBLEMATIKY OCHRANY OSOBNÝCH ÚDAJOV PRI POSKYTOVANÍ ZDRAVOTNEJ STAROSTLIVOSTI

Ústava Slovenskej republiky upravuje právo každého na ochranu zdravia. Ruka v ruke s ochranou zdravia a poskytovaním zdravotnej starostlivosti ide ochrana aj iných práv pacienta ako sú ochrana jeho osobných údajov, citlivých informácií o ňom a ochrana súkromia. Podľa čl 19 ods. 3 Ústavy SR má každý právo na ochranu pred

neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe. Vysoká ochrana týchto práv je v ingerencii príslušných konaní na Ústavnom súde Slovenskej republiky.¹ Tiež podľa Charty práv pacienta sú všetky informácie o zdravotnom stave pacienta, diagnózach, liečbe a prognóze a aj všetky ostatné informácie osobného charakteru dôverné počas života pacienta aj po jeho smrti, pričom právo na dôvernosť údajov a na ich ochranu sa týka tak doby ich spracovania, ako aj výmeny údajov, zahŕňajúc právo ochrany údajov a informácií aj v počítačovej forme. Prijatím Všeobecného nariadenia Európskeho parlamentu a Rady č. 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov (General Data Protection Regulation on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data) (ďalej len „nariadenie“), došlo k mnohým zmenám v oblasti ochrany osobných údajov v súvislosti s poskytovaním zdravotnej starostlivosti. Významnou zmenou oproti doterajším právnym predpisom je zmena v kategorizácii osobných údajov, pričom pribudli aj nové kategórie osobných údajov.

V zmysle čl. 4 bod 1 nariadenia sú osobnými údajmi „akékoľvek informácie týkajúce sa identifikovanej alebo identifikovateľnej fyzickej osoby (ďalej len „dotknutá osoba“), pričom identifikovateľná fyzická osoba je osoba, ktorú možno identifikovať priamo alebo nepriamo, najmä odkazom na identifikátor, ako je meno, identifikačné číslo, lokalizačné údaje, online identifikátor, alebo odkazom na jeden či viaceré prvky, ktoré sú špecifické pre fyzickú, fyziologickú, genetickú, mentálnu, ekonomickú, kultúrnú alebo sociálnu identitu tejto fyzickej osoby“.² Môže sa teda jednať o údaje ako sú titul, meno, priezvisko, dátum narodenia, bydlisko, fotka, e-mailová adresa, kontaktné informácie, číslo bankového účtu, zdravotné informácie, ale aj počítačová IP adresa (okrem tzv. maskovanej IP adresy a IP adresy pridelennej k sieti využívanej viacerými používateľmi – napr. internetové kaviarne), súbory cookies, čo je dôležité pre určenie virtuálnej identity. Tieto údaje

¹ DOBROVIČOVÁ, G.: Interpretation of Constitution or Constitutional Act by the Constitutional Court of the Slovak Republic In: Przegląd Prawa Konstytucyjnego The Review of Constitutional Law. č. 6 (2019) s.157-164.

² Uvedeným sa tiež zaoberá KASL, F.: Internet věci a ochrana dát v europškém kontextu. In.: Revue pro právo a technologie [Online]. 2016, č.13, s.120 dostupné na <https://journals.muni.cz/revue/article/view/5422/pdf>

môžu v kombinácii s jedinečnými identifikátormi taktiež viesť k identifikácii fyzickej osoby. Ide o tzv. demonštratívny výpočet charakteristík určujúcich fyzickú osobu. Uvedená definícia osobných údajov nevyžaduje, aby išlo o konkrétnu identitu fyzickej osoby, ale postačuje, aby za splnenia daných podmienok bola osoba identifikovateľná.³ Fyzickú osobu považujeme za určenú, keď na základe dostupných údajov je jednoznačne identifikovaná a odlišená od ostatných osôb v danom informačnom systéme, v ktorom sa osobné údaje spracúvajú. V tomto prípade si treba uvedomiť, že nie každá informácia o fyzickej osobe, ktorá vyzerá ako osobný údaj, ním napokon aj je. Osobnými údajmi nebudú napríklad údaje určujúce právnickú osobu alebo fyzickú osobu podnikateľa, anonymné údaje a pod.⁴

V ďalšej časti článku sa autorky zamerajú na kategóriu osobných údajov poskytovaných v súvislosti s poskytovaním zdravotnej starostlivosti. Bude nevyhnutné zodpovedať otázku, s akými osobnými údajmi sa pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti nakladá, akým spôsobom ich pacient poskytuje, akým spôsobom sú uchovávané a chránené poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti. Okrem toho je potrebné v súvislosti s vyššie uvedeným zamerať sa na práva a povinnosti pacientov, ako aj poskytovateľov zdravotnej starostlivosti.

2. KATEGORIZÁCIA OSOBNÝCH ÚDAJOV PRI POSKYTOVANÍ ZDRAVOTNEJ STAROSTLIVOSTI

Ako sme uvádzali vyššie, GDPR zavádza tri druhy nových osobných údajov. Všetky uvádzané skupiny súvisia s poskytovaním zdravotnej starostlivosti. Prvou skupinou sú genetické údaje. Do tejto skupiny osobných údajov patria tie, ktoré sa týkajú zdedených alebo nadobudnutých znakov osoby, ktoré poskytujú jedinečné informácie o fyziológii alebo zdraví tejto fyzickej osoby. Uvedené údaje sa týkajú najmä biologickej vzorky danej osoby.

GDPR ďalej zavádza kategóriu biometrických údajov. Biometrický údaj možno definovať ako osobný údaj fyzickej osoby, na základe ktorého je osoba jednoznačne a nezameniteľne určiteľná. Jedná sa o biologické vlastnosti, fyziologické znaky črty alebo opakované činnosti, v prípade ktorých sú tieto vlastnosti špecifické pre konkrétneho človeka a zároveň merateľné. Biometrickými údajmi sú napr. odtlačok prsta, odtlačok dlane, analýza deoxyribonukleovej kyseliny a pod.⁵ Ako vyplýva z Metodického usmernenia Úradu na ochranu osobných údajov č. 6/2013 biometrické údaje sú osobitnou kategóriou osobných údajov a sú považované za citlivé osobné údaje. Ako uvádza Úrad v metodickom usmernení, na ich spracovanie zákon kladie prísnejšie kritéria, nakoľko miera rizika a nebezpečenstvo zneužitia, neoprávnených zásahov a porušovania práv a slobôd (najmä práva na ochranu osobných údajov a súkromia) dotknutých osôb pri ich spracúvaní je kvalitatívne vyššia.⁶

Tretou skupinou „nových“ osobných údajov sú tie, ktoré sa týkajú fyzického alebo duševného zdravia, vrátane údajov o poskytovaní

služieb zdravotnej starostlivosti, ktorými sa odhaľujú informácie o jej zdravotnom stave.⁷

GDPR sa okrem základného vymedzenia kategórií osobných údajov v zdravotníctve venuje aj podrobnejšiemu vymedzeniu a špecifikácii osobných údajov v zdravotníctve a ich ochrane. V bode 35 nariadenia možno nájsť aj špecifikáciu osobných údajov týkajúcich sa zdravia. V zmysle tohto bodu osobné údaje týkajúce sa zdravia by mali zahŕňať všetky údaje týkajúce sa zdravotného stavu dotknutej osoby, ktoré poskytujú informácie o minulom, súčasnom alebo budúcom fyzickom alebo duševnom zdravotnom stave dotknutej osoby. Ďalej tieto údaje zahŕňajú informácie o fyzickej osobe získané pri registrácii na účely poskytovania služieb zdravotnej starostlivosti danej fyzickej osobe alebo pri ich poskytovaní podľa smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/24/EÚ⁸ číslo, symbol alebo osobitný údaj, ktorý bol fyzickej osobe pridelený na individuálnu identifikáciu tejto fyzickej osoby na zdravotné účely. Ďalej pôjde o informácie získané na základe vykonania testov alebo prehliadok častí organizmu alebo telesných látok vrátane genetických údajov a biologických vzoriek. Uvedené tiež zahŕňa akékoľvek informácie napríklad o chorobe, zdravotnom postihnutí, riziku ochorenia, anamnéze, klinickej liečbe alebo o fyziologickom alebo biomedicínskom stave dotknutej osoby bez ohľadu na zdroj týchto informácií, či už pochádzajú napríklad od lekára alebo iného zdravotníckeho pracovníka, z nemocnice, zo zdravotnej pomôcky alebo z vykonania diagnostického testu in vitro.

Nariadenie sa venuje aj spracovaniu osobných údajov, ktoré tvoria osobitnú kategóriu osobných údajov (údaje, ktoré odhaľujú rasový pôvod alebo etnický pôvod, politické názory, náboženskú vieru, filozofické presvedčenie, členstvo v odborových organizáciách, genetické údaje, biometrické údaje, údaje týkajúce sa zdravia alebo údaje týkajúce sa sexuálneho života alebo sexuálnej orientácie fyzickej osoby), a to len na zdravotné účely, ak je to potrebné na dosiahnutie týchto účelov v prospech fyzických osôb, spoločnosti ako celku (uvedené sa týka aj ochrany verejného zdravia, čo tvorí výnimku zo spracovania osobitnej kategórie osobných údajov, t.j. aj bez súhlasu dotknutej osoby).

3. OSOBNÉ ÚDAJE AKO SÚČASŤ ZDRAVOTNEJ DOKUMENTÁCIE

Každý pacient pri úkonoch súvisiacich s jeho zdravím v prípade, ak vyhľadá pomoc poskytovateľa zdravotnej starostlivosti, poskytuje svoje osobné údaje. Tieto sa následne po ich oznámení zdravotníckemu pracovníkovi nachádzajú v zdravotnej dokumentácii, t.j. v zdravotnej karte, výmenných lístkoch, receptoch na lieky a pod. Ak by sme sa mali zamerať na legálne vymedzenie zdravotnej dokumentácie, toto je uvedené v § 19 ods. 1 zákona o zdravotnej starostlivosti. Vedenie zdravotnej dokumentácie je v zmysle tohto ustanovenia získavanie, zhromažďovanie a zaznamenávanie údajov, ktoré tvoria obsah zdravotnej dokumentácie, ktorý je vymedzený zákonom. Uvedené údaje sa môžu viesť buď v písomnej forme alebo v elektronickej forme s elektronickým podpisom (zdravotná dokumentácia v elektronickej forme s elektronickým podpisom sa vedie na záznamovom nosiči v textovej forme, grafickej forme alebo v audiovizuálnej forme).

Pojmové vymedzenie zdravotnej dokumentácie obsahuje aj Odborné usmernenie Ministerstva zdravotníctva SR o vedení zdravotnej dokumentácie č. 07594/2009 – OZS zo dňa 24.09.2009, ktoré zdravotnú

³ Blížšie k tomu pozri aj TREŠČÁKOVÁ, D.: On some aspects of protection of personal data in the European area. In: Topical issues problems of modern law and economics in Europe and Asia. - Moskva: Moskovskij gosudarstvennyj juridičeskij universitet imeni O. E. Kutafina, 2018. s. 146

⁴ K tomu pozri aj Metodické usmernenie Úradu na ochranu osobných údajov č. 1/2013 k pojmu osobné údaje dostupné na https://dataprotection.gov.sk/uou/sites/default/files/metodicke_usmernenie_c_1_2013_k_pojmu_osobne_udaje.pdf

⁵ Zdroj: Slovník pojmov. Úrad na ochranu osobných údajov dostupné z <https://dataprotection.gov.sk/uou/sk/content/biometricky-udaj>

⁶ Metodické usmernenie Úradu na ochranu osobných údajov č. 6/2013 dostupné z https://dataprotection.gov.sk/uou/sites/default/files/metodicke_usmernenie_c_6_2013_spracovanie_biometrickych_udajovpw.pdf

⁷ Pozri dôvodovú správu k zákonu č. 18/2018 Z.z. o ochrane osobných údajov dostupnú na <http://www.epi.sk/dovodova-sprava/dovodova-sprava-k-zakonu-c-18-2018-z-z.htm>

⁸ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/24/EÚ z 9.3.2011 o uplatňovaní práv pacientov pri cezhraničnej zdravotnej starostlivosti dostupná z <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:088:0045:0065:SK:PDF>

dokumentáciu označuje ako súbor písomných, grafických a iných údajov o zdravotnom stave osoby. Je neoddeliteľnou súčasťou poskytovania zdravotnej starostlivosti. Zároveň uvádza, že súčasťou zdravotnej dokumentácie je aj ošetrovateľská dokumentácia.⁹

V rámci ochrany osobných údajov dotknutej osoby v súvislosti so zdravotnou dokumentáciou a poskytovaním zdravotnej starostlivosti nariadenie uvádza, že dotknutá osoba by mala mať právo na prístup k osobným údajom, ktoré boli o nej získané, pričom toto právo si môže dotknutá osoba v primeraných intervaloch aj uplatňovať. Prístup k osobným údajom slúži najmä za účelom kontroly zákonnosti spracovania samotnou dotknutou osobou. Pôjde napríklad o údaje v lekárskech záznamoch obsahujúcich informácie ako diagnóza, výsledky vyšetrení, posudky ošetrovateľských lekárov a akákoľvek poskytnutá terapia alebo uskutočnené zákroky. V súčasnosti, kedy sa v prevažnej väčšine zdravotníckych zariadení pracuje s papierovou zdravotnou dokumentáciou, je obtiažne, aby sa pacient dostal k svojej zdravotnej dokumentácii a k informáciám ako sa s osobnými údajmi pacienta nakladá. Bežne v praxi jednak z časového hľadiska a možno aj z hľadiska zaužívaných systémov, nie je pacientovi zdravotná dokumentácia bežne dostupná a ani sa nedostáva k vysvetleniam, akým spôsobom sa jeho osobné údaje do zdravotnej dokumentácie ukladajú, ako sa uchovávajú, aká je bezpečnosť tohto uchovávania, akým spôsobom sa zverejňujú a či sa uvedené realizuje zákonným spôsobom. Uvedené by sa malo ulahčiť prostredníctvom zavedenia programu e-health a elektronickej zdravotnej knižky, kedy si dotknutá osoba dokáže sama cez Národný portál zdravia a občiansky preukaz s čipom pozrieť svoje zdravotné záznamy a všetky výsledky z vyšetrení a pod., čo v bode 63 predpokladá aj nariadenie. Okrem uvedeného však by dotknutá osoba mala právo vedieť aj informácie, ktoré nie sú v zdravotnej dokumentácii zaznamenané, a to napríklad účel spracovania osobných údajov, doba spracovania osobných údajov, príjemcovia osobných údajov a o postupe v každom automatizovanom spracovaní osobných údajov.

S osobnými údajmi pacienta, ako aj so zdravotnou dokumentáciou súvisí otázka povinnosti zdravotníckych pracovníkov zachovávať mlčanlivosť o všetkých skutočnostiach, ktoré sa týkajú zdravotného stavu pacienta. Uvedená povinnosť mlčanlivosti je zakotvená v zákone č. 576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti, ako aj v zákone č. 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti ako povinnosť zachovávať mlčanlivosť o všetkých skutočnostiach, o ktorých sa dozvedel v súvislosti s výkonom svojho povolania. Napriek povinnej mlčanlivosti zdravotníckych pracovníkov môžu byť údaje zo zdravotnej dokumentácie sprístupňované alebo poskytované avšak nie za každých okolností a všetkým. Poskytovanie údajov zo zdravotnej dokumentácie je prísne regulované a upravené zákonom, a to v ustanovení § 25, kde zákon určuje oprávnené osoby na nahliadnutie do zdravotnej dokumentácie, resp. na požiadanie výpisu zo zdravotnej dokumentácie. Zákon určuje osoby, ktorým je možné nahliadnuť do zdravotnej dokumentácie pacienta. V prvom rade sa jedná o samotného pacienta alebo jeho zákonného zástupcu, manželovi, manželke, dieťaťu alebo rodičovi (toto platí len v prípade papierovej formy zdravotnej dokumentácie, uloženej priamo u všeobecného lekára pacienta. V prípade elektronickej zdravotnej knižky má sám pacient do nej prístup cez Národný portál zdravia a sám rozhoduje, komu údaje zo svojej zdravotnej knižky sprístupní). Zákon určuje aj iné osoby, ktorý môže poskytovateľ zdravotnej starostlivosti sprístupniť zdravotnú dokumentáciu pacienta. Pôjde napríklad o posudkového lekára, poisťovníku, odbornému pracovníkovi epidemiológii, znalcovi a pod.

V zmysle § 18 ods. 2 sa súhlas dotknutej osoby na spracúvanie, poskytovanie a sprístupňovanie údajov zo zdravotnej dokumentácie sa za podmienok ustanovených týmto zákonom nevyžaduje avšak každý, komu sa poskytnú alebo sprístupnia údaje zo zdravotnej dokumentácie podľa tohto zákona, je povinný zachovávať o nich mlčanlivosť a zabezpečiť ich ochranu tak, aby nedošlo k ich strate alebo zneužitiu. Povinnosť mlčanlivosti ustanovuje aj § 49 zákona o zdravotnej starostlivosti keď uvádza, že osoby, ktoré zabezpečujú evidenciu a uchovávanie osobitnej zdravotnej dokumentácie, a osoby, ktoré sa dozvedeli údaje z osobitnej zdravotnej dokumentácie, sú povinné zachovávať mlčanlivosť o týchto skutočnostiach. Povinnosti mlčanlivosti môže tieto osoby zbaviť len súd.

Vzhľadom ku skutočnosti, že zdravotná dokumentácia obsahuje osobné údaje pacienta, ako aj citlivé informácie o jeho zdravotnom stave, rodinnej anamnéze a pod., musí byť uchovávaná a zabezpečená tak, aby žiadnym spôsobom nedošlo k úniku týchto informácií.¹⁰ Neplatí to len o elektronickej forme, ale aj o klasickej papierovej, ktorá je fyzicky uložená v ambulancii poskytovateľa zdravotnej starostlivosti. V týchto prípadoch musí byť uložená tak, aby k nej nemohla mať prístup nepovolaná osoba. V zmysle § 22 zákona o zdravotnej starostlivosti, za zabezpečenie zdravotnej dokumentácie zodpovedá poskytovateľ zdravotnej starostlivosti. Ten je povinný zdravotnú dokumentáciu ukladať a ochraňovať tak, aby nedošlo k jej poškodeniu, strate, zničeniu alebo zneužitiu.

4. PRÁVA A POVINNOSTI DOTKNUTÝCH OSÔB PRI POSKYTOVANÍ ZDRAVOTNEJ STAROSTLIVOSTI

S právami a povinnosťami dotknutých osôb korešponujú práva a povinnosti osôb povinných. V súvislosti s poskytovaním zdravotnej starostlivosti je dotknutou osobou pacient, ktorý má na úseku ochrany osobných údajov množstvo práv. Treba však mať na pamäti, že dotknutá osoba má v súvislosti s osobnými údajmi aj povinnosti, z porušenia ktorých vyplývajú určité následky.¹¹ Prevádzkovateľom je v tomto vzťahu je poskytovateľ zdravotnej starostlivosti, pričom v zmysle ustanovenia § 4 zákona č. 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve môže ísť o:

1. fyzickú osobu – podnikateľa alebo právnickú osobu, ktoré poskytuje zdravotnú starostlivosť na základe:
  - povolenia (§ 11 zákona) alebo povolenia na poskytovanie lekárskej starostlivosti podľa zákona č. 362/2011 Z.z. o liekoch a zdravotníckych pomôckach,
  - živnostenského oprávnenia podľa zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní, alebo
2. fyzickú osobu – podnikateľa, ktorá poskytuje zdravotnú starostlivosť na základe licencie na výkon samostatnej zdravotníckej praxe alebo, fyzickú osobu – podnikateľa alebo právnickú osobu, ktorá poskytuje zdravotnú starostlivosť na základe povolenia na prevádzkovanie prírodných liečebných kúpeľov alebo povolenia na prevádzkovanie kúpeľnej liečebne podľa zákona o zdravotnej starostlivosti.

¹⁰ K tomu pozri aj KOROMHÁZ, P.: Všeobecne o zdravotnej dokumentácii. In: MMK 2017 : Mezinárodní Masarykova konference pro doktorandy a mladé vědecké pracovníky Hradec Králové: MAGNANIMITAS, 2017

¹¹ BREICHOVÁ LAPČÁKOVÁ, M.: Právna zodpovednosť ako druh spoločenskej zodpovednosti. In: Postavenie verejných funkcionárov v právnom poriadku Slovenskej republiky: zborník vedeckých prác. - Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2012 s. 123-137.

⁹ Odborné usmernenie Ministerstva zdravotníctva SR o vedení zdravotnej dokumentácie č. 07594/2009 – OZS dostupné na http://www.fnnt.sk/dokumenty/Odborne_usmerne_nie_SR_o_vedeni_zdrav_dokum_c_07594_2009_OZS.pdf

Pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti nie je potrebný súhlas na spracúvanie osobných údajov pacienta z dôvodu, že základom v tomto prípade je zákon.¹² To znamená, že osobné údaje sa spracúvajú na základe ustanovenia § 10 zákona o ochrane osobných údajov. Právnym základom je poskytovanie zdravotnej starostlivosti podľa zákona o zdravotnej starostlivosti, ktorý je osobitným zákonom. Keďže pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti nie je potrebný súhlas pacienta na spracovanie jeho osobných údajov, tento súhlas nemôže pacient ani odvolať. Od uvedeného treba odlišovať informovaný súhlas, o ktorom sa autorky zmieňujú nižšie. Pacient ako dotknutá osoba nemôže ani odmietnuť zápis jeho údajov do zdravotnej dokumentácie. Toto sa realizuje na základe zákona, nie je tam potrebný súhlas pacienta. Vykonávať zápisy do zdravotnej dokumentácie je naopak v zmysle zákona o zdravotnej starostlivosti povinnosťou poskytovateľa zdravotnej starostlivosti.

Ostatné spracúvanie osobných údajov pacienta, ktoré nesúvisí s poskytovaním zdravotnej starostlivosti je možné kedykoľvek odvolať. Súhlas na spracovanie osobných údajov je vždy vydaný za konkrétnym účelom. Osobné údaje sa nemôžu používať na iný účel ako účel vymedzený v súhlase. Pri nakladaní s osobnými údajmi je nevyhnutné aplikovať princíp minimalizácie, čo znamená, že len čo uplynie doba, počas ktorej je prevádzkovateľ povinný uchovávať osobné údaje, je povinný ich odstrániť z databázy.

Napriek skutočnosti, že poskytovateľ zdravotnej starostlivosti na spracovanie osobných údajov nepotrebuje súhlas dotknutej osoby, je povinný dotknutú osobu, teda pacienta alebo inú oprávnenú osobu poučiť o spracúvaní jej osobných údajov. Zákon priamo neuvádza, či toto poučenie má byť v ústnej alebo písomnej forme, avšak prevádzkovateľ, v tomto prípade poskytovateľ zdravotnej starostlivosti musí vedieť preukázať, že si splnil svoju zákonnú povinnosť a pacienta o spracúvaní jeho osobných údajov poučil. Spravidla však majú poskytovatelia zdravotnej starostlivosti vypracované vzory poučení, ktoré dávajú pacientom podpisovať. V takomto prípade sa nemôžu dostať do dôkaznej núdze. Samozrejme, nie je nutné, aby poskytovateľ zdravotnej starostlivosti poučoval pacienta pri každej návšteve zdravotníckeho zariadenia. Je to však nevyhnutné pri každom novom pacientovi a pacientovi, ktorý prišiel k poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti po účinnosťou nariadenia a zákona o ochrane osobných údajov.

Od poučenia o ochrane osobných údajov pacienta ako dotknutej osoby, je nutné odlišovať poučenie pacienta o účele, povahe, následkoch a rizikách poskytnutia zdravotnej starostlivosti, o možnostiach voľby navrhovaných postupov a rizikách odmietnutia poskytnutia zdravotnej starostlivosti. Uvedené poučenie upravuje ustanovenie § 6 zákona o zdravotnej starostlivosti spolu s informovaným súhlasom pacienta. Poučenie pacienta a udelenie informovaného súhlasu pacientom predchádza poskytnutiu zdravotnej starostlivosti. Spôsob poučenia nie je zákonom stanovený, t.j. nevyžaduje sa písomná forma poučenia, avšak podľa ustanovenia § 21 ods. 1 písm. b) zákona o zdravotnej starostlivosti zápis do zdravotnej dokumentácie obsahuje okrem iného aj „spôsob poučenia a obsah poučenia.“ Uvedené môže evokovať, že poučenie by teda malo byť v písomnej podobe a bude súčasťou zdravotnej dokumentácie, napriek tomu však, zákon písomnú formu poučenia nepredpisuje a zdravotná dokumentácia v zmysle zákona nemusí obsahovať písomné poučenie, ale len konštatovanie toho, že pacient bol poučený, akou formou a čo poučenie, hoci aj v ústnej forme, obsahovalo.¹³ Domnievame sa, že by mohlo ísť aj o čiastočné

prepísanie obsahu rozhovoru pacienta a lekára, obsahom ktorého je poučenie. Poučenie má byť poskytnuté tak, aby ho pacient pochopil s dostatkom času na zváženie a slobodné rozhodnutie a bez nátlaku zo strany zdravotných pracovníkov. Dostatok času znamená to, že pacient má právo na oboznámenie sa s navrhovanou liečbou, na kladenie doplňujúcich otázok, prediskutovanie nejasností s lekárom, zváženie kladov a záporov navrhovanej liečby a nakoniec samotné rozhodnutie pacienta o tom, či podstúpi navrhovanú liečbu alebo nie. Tak poučenie, ako aj vyjadrenie informovaného súhlasu môže pacient odmietnuť, resp. môže svoj súhlas aj odvolať.¹⁴ V takomto prípade však mu nemôže byť poskytnutá zdravotná starostlivosť daného poskytovateľa zdravotnej starostlivosti, resp. mu nemôže byť poskytnutá zdravotná starostlivosť spôsobom, ktorý bol obsahom poučenia a informovaného súhlasu. To, že pacient napríklad odmietol navrhovanú liečbu musí byť zaznamenané aj v informovanom súhlase, a to jasne a zreteľne. Uvedené tak bude predstavovať dôkazný prostriedok pre lekára v prípade, ak by pacient na základe odmietnutia liečby utrpel poškodenie zdravia a nasledoval by prípadný súdny spor.¹⁵

Medzi ďalšie práva pacienta ako dotknutej osoby, ktoré korešpondujú s povinnosťami poskytovateľa zdravotnej starostlivosti ako prevádzkovateľa je právo dotknutej osoby na informácie a právo na prístup k údajom. Uvedené právo je zákonne vymedzené jednak nariadením GDPR v čl. 15 alebo v § 28 a 29 zákona o ochrane osobných údajov. Uvedené právne predpisy stanovujú povinnosť prevádzkovateľa poskytnúť dotknutej osobe informácie o účele spracovania osobných údajov, na ktorý sú jej osobné údaje určené a to aj v prípade, keď sa osobné údaje nezískavajú priamo od dotknutej osoby. Je potrebné, aby tieto informácie boli dotknutej osobe poskytnuté najneskôr pri získavaní jej osobných údajov, respektíve v dostatočnom časovom predstihu, jasne a zrozumiteľne a takým spôsobom, aby sa s týmito informáciami mohla skutočne oboznámiť a porozumela im.

Dotknutá osoba má v súvislosti so spracúvaním jej osobných údajov pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti voči poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti tieto práva:

- V súlade s ochranou jej dôstojnosti, rešpektovania jej telesnej integrity a psychickej integrity právo získať potvrdenie o tom, či sa spracúvajú osobné údaje, ktoré sa jej týkajú, a ak tomu tak je, má právo získať prístup k týmto osobným údajom spolu s informáciami uvedenými v informovanom ohlase poskytovateľa zdravotnej starostlivosti, kde sú uvedené informácie o účele, povahe, následkoch a rizikách poskytnutia zdravotnej starostlivosti, o možnostiach voľby navrhovaných postupov a rizikách odmietnutia poskytnutia zdravotnej starostlivosti.
- Právo na to, aby poskytovateľ zdravotnej starostlivosti opravil jej nesprávne osobné údaje a aby doplnil jej neúplné osobné údaje.
- Právo na vymazanie (zabudnutie) jej osobných údajov, ak tieto údaje už nie sú potrebné na účely, na ktoré sa získavali alebo inak spracúvali ak nepodliehajú iným zákonným požiadavkám. Zákon o zdravotnej starostlivosti priamo určuje povinnosť archivovať údaje o pacientovi po dobu minimálne 10 rokov od poslednej návštevy pacienta u poskytovateľa zdravotnej starostlivosti. Z tohto dôvodu nie je možné, aby pacient v čase, keď sú jeho osobné údaje potrebné na účely, na ktoré sa získavali, uplatňoval svoje právo na zabudnutie. Uvedené slúži aj ako ochrana poskytovateľa zdravotnej starostlivosti, aby

¹² Obdobne aj Metodické usmernenie č. 1/2015 k základným pojmom – súhlas dotknutej osoby a Metodické usmernenie č. 3/2014 k účelu spracúvania osobných údajov.

¹³ Pozri tiež Odborné usmernenie Ministerstva zdravotníctva SR o vedení zdravotnej dokumentácie č. 07594/2009 – OZS dostupné na http://www.ftnt.sk/dokumenty/Odborne_usmernenie_SR_o_vedeni_zdrav_dokum_c_07594_2009_OZS.pdf

¹⁴ Pozri Chartu práv pacienta dostupnú na https://www.suscch.eu/e107_files/PDF/charta.pdf

¹⁵ Pozri napríklad Kováč, P.: K niektorým aspektom právnej úpravy informovaného súhlasu dostupné na <http://www.hpi.sk/2008/01/k-niektorým-aspektom-právnej-upravy-informovaneho-suhlasu/>

počas zákonnej doby archivácie vedel preukázať, že zdravotnú starostlivosť poskytol, akým spôsobom a v akom rozsahu.

- Právo získať osobné údaje, ktoré sa jej týkajú a ktoré poskytla poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti, a tiež právo preniesť tieto údaje ďalšiemu prevádzkovateľovi.
- Taktiež má právo na prístup k údajom do zdravotnej dokumentácie formou nahliadania do zdravotnej dokumentácie tejto osobe, jej zákonnému zástupcovi a ďalším osobám v zmysle platnej legislatívy v celom rozsahu.
- Právo namietať proti spracúvaniu jej osobných údajov poskytovateľom zdravotnej starostlivosti v informačných systémoch, ktoré to povoľujú (napr. pri spracúvaní osobných údajov za účelom marketingových služieb).
- Právo podať sťažnosť na Úrade pre ochranu osobných údajov, ak sa domnieva, že spracúvanie osobných údajov zo strany poskytovateľa zdravotnej starostlivosti, ktoré sa jej týka, je v rozpore s právnymi predpismi na ochranu osobných údajov.
- Právo namietať a odmietnuť poskytnutie zdravotnej starostlivosti okrem prípadov, v ktorých podľa zákona č. 576/2004 Z.z. možno poskytnúť zdravotnú starostlivosť bez informovaného súhlasu.
- Právo na zachovanie mlčanlivosti o všetkých údajoch týkajúcich sa jej zdravotného stavu, o skutočnostiach súvisiacich s jeho zdravotným stavom, ak v prípadoch ustanovených osobitným predpisom nie je zdravotnícky pracovník zbavený tejto mlčanlivosti.
- Ak osobné údaje neboli získané od dotknutej osoby, dotknutá osoba má právo získať informáciu z akého zdroja pochádzajú jej osobné údaje, prípadne informácie o tom, či údaje pochádzajú z verejne prístupných zdrojov.
- Dotknutá osoba, môže podať návrh na začatie konania o ochrane osobných údajov podľa ust. § 100 zákona NR SR č. 18/2018 Z.z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Dotknutá osoba, ktorá sa domnieva, že dochádza k neoprávnenému spracúvaniu jej osobných údajov alebo došlo k zneužitiu jej osobných údajov, môže na Úrade pre ochranu osobných údajov Slovenskej republiky (ďalej len „Úrad“) podať návrh na začatie konania o ochrane osobných údajov.

5. POVINNOSTI PACIENTA – DOTKNUTEJ OSOBY

V porovnaní s právami pacienta ako dotknutej osoby sú jeho povinnosti takpovediac v úzadí. Vo všeobecnosti možno konštatovať, že nové nariadenie ako aj nový zákon o ochrane osobných údajov priniesli nové povinnosti a sprísnenie starých, sprísnenie sankcií najmä na strane prevádzkovateľa, t.j. na strane poskytovateľa zdravotnej starostlivosti. Naopak, pacientovi ako dotknutej osobe priniesla novoprijatá legislatíva nové práva. Určite však existujú povinnosti pacienta na úseku ochrany osobných údajov, ktoré korešpondujú s jeho právami.

Poskytovateľ zdravotnej starostlivosti spracúva osobné údaje pacienta na základe zákona, čo znamená, že právnym základom pre spracúvanie osobných údajov nie je súhlas pacienta, ale osobitný zákon, ktorým je zákon o zdravotnej starostlivosti. Na tomto právnom základe je teda pacient povinný strpieť spracúvanie jeho osobných údajov poskytovateľom zdravotnej starostlivosti a zápis jeho osobných údajov do zdravotnej dokumentácie, čo korešponduje s povinnosťou zdravotníckeho pracovníka viesť zdravotnú dokumentáciu a vykonávať v nej zápisy. V súvislosti s týmto je potrebné spomenúť, že pacient je povinný poskytnúť poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti správne a úplné osobné údaje, údaje o jeho zdravotnom stave, rodinnej anamnéze a pod. V zmysle ustanovenia § 16 ods. 1 zákona o ochrane osobných údajov do informačného systému možno poskytnúť len pravdivé

osobné údaje. Za nepravdivosť osobných údajov zodpovedá ten, kto ich do informačného systému poskytol. Uvedené sa vzťahuje aj na poskytovanie osobitných kategórií osobných údajov, ktoré sú uvedené v 13 ods. 1 zákona o ochrane osobných údajov. Sú nimi napríklad údaje, ktoré odhaľujú rasový alebo etnický pôvod, politické názory, náboženskú vieru, údaje týkajúce sa zdravia alebo pohlavného života. V zmysle zákona o ochrane osobných údajov sa spracúvanie osobitných kategórií osobných údajov zakazuje, avšak zákon v § 14 obsahuje výnimky z obmedzenia pri spracúvaní osobitných kategórií osobných údajov a jednou z nich, ktorá je uvedená pod písm. f) je spracúvanie na účely poskytovania zdravotnej starostlivosti, ak tieto údaje spracúva poskytovateľ zdravotnej starostlivosti. K tomu je však potrebné uviesť, že pri spracúvaní osobných údajov a ich osobitných kategórií sa musí aplikovať zásada minimalizácie, čo znamená, že aj poskytovateľ zdravotnej starostlivosti môže získavať od pacienta len tie osobné údaje, ktoré sú nevyhnutné pre poskytnutie zdravotnej starostlivosti. Môže sa jednať napríklad o údaj o náboženskej viere, o politických názoroch pacienta, čo vôbec nesúvisí s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a nie je dôvod na získavanie takýchto údajov a informácií o pacientovi. Uvedené súvisí aj s etickou rovinou poskytovania zdravotnej starostlivosti.¹⁶

Pacient je tiež v zmysle nariadenia povinný strpieť prístup k osobným údajom Úradom verejného zdravia v prípadoch, ktoré ustanovuje nariadenie. Jedným z prípadov môže byť, ak to odôvodňuje verejný záujem, najmä spracúvanie osobných údajov v oblasti pracovného práva, práva sociálnej ochrany vrátane dôchodkového zabezpečenia, a na účely zdravotnej bezpečnosti, monitorovania a varovania, prevencie alebo kontroly prenosných chorôb a iných závažných hrozieb pre zdravie. Takáto výnimka sa môže vykonať na zdravotné účely vrátane verejného zdravia a riadenia služieb zdravotnej starostlivosti, najmä s cieľom zabezpečiť kvalitu a nákladovú efektívnosť postupov používaných na uspokojovanie nárokov na plnenie a služby v systéme zdravotného poistenia, alebo na účely archivácie vo verejnom záujme,¹⁷ na účely vedeckého alebo historického výskumu alebo na štatistické účely.

Spracúvanie osobitných kategórií osobných údajov bez súhlasu dotknutej osoby môže byť v zmysle bodu 54 nariadenia potrebné z dôvodov verejného záujmu v oblasti verejného zdravia. Takéto spracúvanie by malo podliehať vhodným a konkrétnym opatreniam na ochranu práv a slobôd fyzických osôb, ktoré sú garantované jednak Chartou základných práv EÚ, Dohovorom o ochrane ľudských práv a slobôd, Listinou základných práv a slobôd, ako aj Ústavami jednotlivých krajín.

6. ZÁVEREČNÉ ÚVAHY

Cieľom novej právnej úpravy ochrany osobných údajov, či už v rámci celej EÚ alebo v rámci jednotlivých členských krajín, je zabezpečiť jednotnú právnu reguláciu ochrany osobných údajov v európskom priestore a zaistiť tak výkon práv dotknutých osôb a kontrolu nad spracúvaním ich osobných údajov a tak podporiť dôveru dotknutých osôb v právny rámec zabezpečujúci ich základné ľudské práva, najmä právo na súkromie a tiež upraviť práva a povinnosti prevádzkovateľov a sprostredkovateľov s dôrazom na

¹⁶ Pozri napríklad RAPČÍKOVÁ, T.: Etika a zdravotnícka etika ako základ profesionality zdravotníckych pracovníkov. In: Ošetrovateľské perspektívy, 2018, ročník 1, č. 1 dostupné na https://www.researchgate.net/publication/32509792_ETIKA_A_ZDRAVOTNICKA_ETIKA_AKO_ZAKLAD_PROFESIONALITY_ZDRAVOTNICKYCH_PRACOVNIKOV alebo JAVŮRKOVÁ, A. - RAUDENSKÁ, J.: Etické aspekty lekárskej profese. In: RAUDENSKÁ, J. a JAVŮRKOVÁ, A. Lékařská psychologie ve zdravotnictví. Praha: Grada, 2011.

¹⁷ ŽOFČINOVÁ, V.: Factors Influencing the Provision of Social Welfare Services at the Level of Territorial Self-Government of the Slovak Republic In: Administratie si Management Public. Vol. 2017, no. 29 (2017), s.6-26.

materiálne plnenie stanovených povinností a zaistenie reálnej bezpečnosti spracúvania osobných údajov. Nariadenie a iné právne predpisy týkajúce sa ochrany osobných údajov vytvárajú nový modernizovaný právny rámec ochrany osobných údajov, ktorý má za cieľ zabezpečiť rešpektovanie základných práv a slobôd, predovšetkým práva na ochranu osobných údajov v prostredí nových a stále častejšie používaných informačných a komunikačných technológií a zároveň podporiť posilňovanie a zblížovanie ekonomík členských štátov Európskej únie v rámci vnútorného trhu Európskej únie. Uvedené sa netýka len ochrany osobných údajov pri každodennom vykonávaní úkonov fyzickými osobami, ale týka sa aj poskytovania zdravotnej starostlivosti. V článku bolo poukázané na skutočnosť, že pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti došlo v súvislosti s ochranou osobných údajov pacienta ako dotknutej osoby k vzniku nových práv a k posilneniu doposiaľ jestvujúcich práv. Pribudli tiež nové povinnosti pre poskytovateľa zdravotnej starostlivosti a došlo aj k sprísneniu sankcií za porušenie povinností v súvislosti s ochranou osobných údajov. Aj napriek uvedenému však stále dochádza v aplikačnej praxi v nedodržiavaní pravidiel na úseku ochrany osobných údajov pacientov. Dôvodom je najmä množstvo pacientov a časová tieseň poskytovateľov zdravotnej starostlivosti, avšak mnohokrát je dôvodom aj neprofesionálny prístup poskytovateľa resp. jeho zamestnancov (oprávnených osôb), ktorí pre neoboznámenie sa s aktuálnou právnou úpravou nie úplne dôsledne dodržiavajú pravidlá ochrany osobných údajov pacientov.

Právne predpisy

1. Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov
2. Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov
3. Zákon č. 18/2018 Z.z. o ochrane osobných údajov
4. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady 2016/679 z 27.apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov)
5. Zákon č. 300/2005 Z. z. trestný zákon v znení neskorších predpisov
6. Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov
7. Zákon č. 153/2013 Z. z. o národnom zdravotníckom informačnom systéme a o zmene a doplnení niektorých zákonov
8. Zákon č. 579/2004 Z. z. o záchranej zdravotnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov
9. Zákon č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov
10. Rozhodnutie Komisie z 5. februára 2010 o štandardných zmluvných doložkách pre prenos osobných údajov spracovateľom usadeným v tretích krajinách podľa smernice Európskeho parlamentu a Rady 95/46/ES (2010/87/EÚ) (Ú. v. EÚ L 39, 12. 2. 2010)
11. Dôvodová správa k zákonu č. 18/2018 Z.z. o ochrane osobných údajov
12. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/24/EÚ z 9.3.2011 o uplatňovaní práv pacientov pri cezhraničnej zdravotnej starostlivosti
13. Slovník pojmov. Úrad na ochranu osobných údajov dostupné z <https://dataprotection.gov.sk/uouo/sk/content/biometricke-udaj>
14. Metodické usmernenie Úradu na ochranu osobných údajov č. 6/2013 dostupné z https://dataprotection.gov.sk/uouo/sites/default/files/metodicke_usmernenie_c._6_2013_spracuvanie_biometricke_udajovpw.pdf
15. Odborné usmernenie Ministerstva zdravotníctva SR o vedení zdravotnej dokumentácie č. 07594/2009 – OZS
16. Metodické usmernenie č. 1/2015 k základným pojmom – súhlas dotknutej osoby a Metodické usmernenie č. 3/2014 k účelu spracúvania osobných údajov
17. Metodické usmernenie Úradu na ochranu osobných údajov č. 1/2013 k pojmu osobné údaje

Literatúra

18. BOSZORMÉNYIOVÁ, J.: Informovaný súhlas: základ vzťahu lekára a pacienta. Dostupné na <https://www.medipravnik.sk/clanky/informovany-suhlas-zaklad-vztahu-lekara-a-pacienta-48/>
19. BREICHOVÁ LAPČÁKOVÁ, M.: Právna zodpovednosť ako druh spoločenskej zodpovednosti. In: Postavenie verejných funkcionárov v právnom poriadku Slovenskej republiky: zborník vedeckých prác. - Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2012 s. 123-137.
20. DOBROVIČOVÁ, G.: Interpretation of Constitution or Constitutional Act by the Constitutional Court of the Slovak Republic In: Przegląd Prawa Konstytucyjnego The Review of Constitutional Law. č. 6 (2019), s.157-164.
21. HUČKOVÁ, R. - RÓZENFELDOVÁ, L.: Ochrana súkromia na internete. In: Bratislavské právnické fórum 2018: ústava na internete a internet v ústave. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2018, s. 57-66.
22. JAVŮRKOVÁ, A. - RAUDENSKÁ, J.: Etické aspekty lekárskej profese. In: RAUDENSKÁ, J. a JAVŮRKOVÁ, A. Lékařská psychologie ve zdravotnictví. Praha: Grada, 2011.
23. KASL, F.: Internet věci a ochrana dát v evropském kontextu. In.: Revue pro právo a technologie [Online]. 2016, č. 13, s. 120 dostupné na <https://journals.muni.cz/revue/article/view/5422/pdf>
24. KOROMHÁZ, P.: Všeobecne o zdravotnej dokumentácii. In: MMK 2017: Mezinárodní Masarykova konference pro doktorandy a mladé vědecké pracovníky Hradec Králové: MAGNANIMITAS, 2017
25. KOVÁČ, P.: K niektorým aspektom právnej úpravy informovaného súhlasu dostupné na <http://www.hpi.sk/2008/01/k-niektorym-aspektom-pravnej-upravy-informovaneho-suhlasu/>
26. RAPČÍKOVÁ, T.: Etika a zdravotnícka etika ako základ profesionality zdravotníckych pracovníkov. In: Ošetrovateľské perspektívy, 2018, ročník I, č. 1
27. TREŠČÁKOVÁ, D.: On some aspects of protection of personal data in the European area. In: Topical issues problems of modern law and economics in Europe and Asia. - Moskva: Moskovskij gosudarstvennyj juridičeskij universitet imeni O. E. Kutafina, 2018.
28. TREŠČÁKOVÁ, D. - HUČKOVÁ, R.: Niektoré aspekty ochrany osobných údajov v rámci elektronického obchodovania / Diana Treščáková, Regina Hučková. In: Dny práva 2015 - Days of Law 2015 : 9. ročník: část VIII. Systémové otázky soukromého práva. Brno: Masarykova univerzita, 2016. - s. 105-119
29. ŽOFČINOVÁ, V.: Factors Influencing the Provision of Social Welfare Services at the Level of Territorial Self-Government of the Slovak Republic In: Administratie si Management Public. Vol. 2017, no. 29 (2017),s.6-26.